

ULOGA I ZNAČAJ SLOBODNOG VREMENA KOD DJECE I MLADIH

Sanda Milošević, doktorand na sveučilištu Josipa Jurija Strossmayera u Osijeku, Doktorska škola Kulturologija; pomoćnik direktora u JU OS „Mladen Stojanović“ Laktaši²²³

Apstrakt: Slobodno vrijeme ima veliki značaj u životu svakog pojedinca i društva u cjelini, a slobodno vrijeme mladih predstavlja važan faktor savremenog odgoja djece i mladih. Odgovornost za odabir aktivnosti koje mladi ljudi provode u slobodno vrijeme nikako ne smije biti prepuštena stihijskom traženju ili, kao što je u današnje vrijeme izraženo, uključivanjem u aktivnosti koje se provode masovno. Mladi se često mogu udružiti u grupe s devijantnim ponašanjem. Zbog toga su aktivnost slobodnog vremena kod djece i mladih i pedagoško djelovanje multidisciplinarna koordinirana aktivnost. Porodica, škola, udruženja i klubovi svojim djelovanjem i programima nose odgovornost da na različite načine pomažu, upućuju, savjetuju i omogućavaju svrsishodno korišćenje slobodnog vremena. Uostalom, korišćenje slobodnog vremena na društveno prihvatljiv način služi sa jedne strane kao snažno sredstvo protiv različitih negativnih pojava kod mladih, a sa druge strane kao faktor izgradnje i razvoja ličnosti. Lokalna sredina treba da ponudi što povoljnije uslove u kojima će mladi ljudi imati mogućnost izbora aktivnosti u slobodnom vremenu. Cilj istraživanja je ispitivanje načina na koji mladi provode svoje slobodno vrijeme i koliko roditelji imaju uticaja na izbor slobodnih aktivnosti. Istraživanje se provodi na teritoriji grada Laktaši i uključuje anketiranje mladih iz četiri osnovne škole uzrasta od 11 do 15 godina kao i njihovih roditelja. Ovim istraživanjem ćemo uz pomoć faktorske analize veza u odgovorima na pitanja o slobodnim aktivnostima razvrstati različite vrste slobodnih aktivnosti i na temelju povezivanja sa varijablom uticaja roditelja na organizaciju slobodnih aktivnosti utvrditi korelaciju vrste slobodne aktivnosti sa faktorom uticaja roditelja. Obrasci ponašanja u slobodno vrijeme podijeljeni su na aktivnosti koje opisuju društveno ili kulturno zainteresovanu omladinu koja se bavi muzikom, plesom, sportom i neformalne aktivnosti tzv. opušteni tip omladine koji voli da se druži, čita, sluša muziku, provodi vrijeme u gledanju TV emisija ili na Internetu.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, društveno i korisno organizovanje slobodnih aktivnosti, uticaj i uloga porodice i okoline na izbor slobodnih aktivnosti

1. Uvod

Slobodno vrijeme označava vrijeme koje pojedinac ispunjava i oblikuje prema vlastitim željama, bez bilo kakve obaveze ili nužde. To je dio života svakog čovjeka, postoji svakog dana i u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na dob, pol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stepen interesa. Jednu od najprihvatljivijih definicija slobodnog vremena dao je Joffre Dumazedier (1959), a prema Lidija Pehar (2004). Prema ovoj definiciji: „Slobodno vrijeme je skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje obaviještenosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno društveno angažuje ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost pošto se oslobodi svojih profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza“. Prema ovom autoru tri najvažnije funkcije slobodnog vremena su: odmaranje, razonoda i razvoj ličnosti. Naša tema se bavi slobodnim vremenom kod djece i mladih pa ćemo pažnju

²²³ sandokan@teol.net

usmjeriti na treću funkciju slobodnog vremena koja omogućava nesmetan i slobodan razvoj ličnosti, njenu samorealizaciju i stvaralačko i društveno uključivanje. Vaspitanje i obrazovanje mladih ljudi kao ozbiljan zadatak svakog društva u svoje aktivnosti svakako bi trebalo da uključi i problem slobodnog vremena mladih obzirom na značaj koji slobodno vrijeme ima u životu svakog pojedinaca i društvene zajednice u cjelini. Posebna pedagoška naučna disciplina koja se bavi odgojem mladih u slobodnom vremenu naziva se pedagogija slobodnog vremena. Smisao pedagogije slobodnog vremena je da pronađe puteve i načine kako bi se slobodno vrijeme mladih učinilo efikasnim faktorom permanentnog učenja, djelovanja, stvaranja i usavršavanja mladog čovjeka u saglasnosti s težnjama ljudske zajednice. I ekonomija obrazovanja sve se više bavi pitanjem koliko je neformalno obrazovanje važno kako za kasnije akademsko i stručno opredjeljenje tako i za trenutni uspjeh u školi. Brojna istraživanja pokušavaju istražiti uticaj muzike ili sporta na razvoj mladih ljudi. Međutim, interakcije između mogućnosti izvannastavnog obrazovanja i akademski uspjeh još nisu dovoljno istraženi. Ne mogu se isključiti čak ni negativne psihološke posljedice intenzivne rane podrške djeci. To uključuje npr. i manju otpornost u teškim situacijama ili problemima u suočavanju s vršnjačkim nasiljem. Postavlja se i pitanje jesu li, u posljednje vrijeme i u medijima prisutni, popularni trendovi u odgoju djece i mladih koji se direktno odražavaju na razvoj slobodnih aktivnosti mladih, pritisak i na djecu i na roditelje. Šta mladi ljudi rade u svom slobodnom vremenu, koliko vremena provode u slušanju muzike, bavljenju sportom ili prosto ne rade ništa i svoje slobodne vrijeme provode u gledanju TV-a, na Internetu ili samo u društvu sa prijateljima bez neke određene aktivnosti? Izvanškolske aktivnosti kao što su pohađanje muzičke škole, bavljenje sportom, učenje stranih jezika i drugih privatnih kurseva uveliko zavisi od roditelja i njihove spremnosti da svom djetetu obezbijede ove aktivnosti. Sa druge strane se nalaze mladi ljudi kojima je organizacija slobodnog vremena ostavljena na slobodnu volju i zavisi samo od okruženja u kojem odrastaju, njihovih sklonosti i zanimanja za određene oblasti. Ovim istraživanjem ćemo uz pomoć faktorske analize veza u odgovorima na pitanja o slobodnim aktivnostima razvrstati različite vrste slobodnih aktivnosti i na temelju povezivanja sa varijablom uticaja roditelja na organizaciju slobodnih aktivnosti utvrditi korelaciju vrste slobodne aktivnosti sa faktorom uticaja roditelja. Obrasci ponašanja u slobodno vrijeme podijeljeni su na aktivnosti koje opisuju društveno ili kulturno zainteresovanu omladinu koja se bavi muzikom, plesom, sportom i neformalne aktivnosti tzv. opušteni tip omladine koji voli da se druži, čita, sluša muziku, provodi vrijeme u gledanju TV emisija ili na Internetu. Treća vrsta slobodnog vremena mogla bi se opisati kao „tehnološki entuzijast“ a karakteriše je zainteresovanost za programiranje ili druge tehnološke aktivnosti koje obavljaju samostalno ili uz rad sa roditeljima. Istraživanje je provedeno na teritoriji grada Laktaši i uključuje anketiranje mladih koji pohađaju osnovnu školu uzrasta od 11 do 15 godina starosti kao i njihovih roditelja. Što više prilika za društvenu interakciju ima dijete, učestvovala u više aktivnosti te će tako razvijati više i složenije vještine kroz pozitivnu potvrdu i povratne reakcije. Hoće li razvojni put djeteta ići prosocijalnim ili antisocijalnim putem zavisi i o rizičnim i zaštitnim faktorima. Dijete učestvujući u određenim društvenim interakcijama prima pozitivnu ili negativnu potvrdu svoga ponašanja, razvijajući pritom emocionalne, kognitivne i vještine ophođenja kojima ostvaruje iskustvo pozitivnog potkrjepljenja određenog obrasca ponašanja (Lizvanović 2009. str. 112.). Dijete ima izbor hoće li slobodno vrijeme provesti opuštajući se, aktivno ili pasivno, u zabavi, igri ili stvaralaštvu (Vidulin – Orbančić 2008. str. 18 – 25.) navodi četiri potrebe mladih koje uvidamo u današnjem poimanju slobodnoga vremena, a to su: potreba za zabavom, potreba za odmorom, potreba za rekreacijom i potreba za kulturnim aspektom provođenja slobodnog vremena.

2. Slobodno vrijeme kao faktor odgoja i obrazovanja

Obrazovanje i osposobljavanje postaju sve važniji. Brze promjene u svijetu rada i u slobodnom vremenu koje nije usmjereno na isplativo zapošljavanje povećavaju važnost učenja i usavršavanja u svakoj životnoj fazi. Razdoblja učenja i obrazovanja raspoređena su kroz život. Pedagogija i obrazovna politika suočene su s nužnom promjenom perspektive. Nove vrijednosti su samorazvoj i samoopredjeljenje, spontanost i fleksibilnost, komunikacijske vještine i neovisnost. Sposobnost oblikovanja vlastitog života zahtijeva povećanu aktivnost i usavršavanje u svim područjima života. Djelovanje i učenje odvijaju se u životnom kontekstu porodice, škole i slobodnog vremena. Stoga se i školsko učenje mora usmjeriti na socijalizaciju. Iskustva učenja u porodici i aktivnostima u

slobodnom vremenu potrebno je integrisati u školsko učenje. Škola ne smije imati svoj vlastiti život kao izolirana "školska" pedagogija ako se želi izbjeći otuđenje školskog učenja od izvannastavnih aktivnosti. Nasuprot tome, pedagogija koja počinje u slobodno vrijeme mora se sve više uključivati u školski i obrazovni sustav. Slobodno vrijeme još nije otkriveno kao polje školskog i izvannastavnog učenja. Uglavnom izvan institucija i u neorganiziranom obliku temeljenom na principu dobrovoljnosti, slobodno vrijeme trenutno predstavlja raznoliko polje iskustava koji se obično ne daju u školi, obuci i radu, jer su ova područja ponekad pod velikim pritiskom da uspiju i da se izvedu. Slobodno vrijeme može postati važno polazište za društveno i kulturno učenje u smislu „aktivnog učenja“. Aktivno učenje znači "govoriti za sebe, eksperimentirati za sebe, istraživati za sebe, shvaćati situacije za sebe, biti sam aktivan" (Krings 2008, str. 54). Aktivno učenje otvara prostor za vlastite postupke, zamjenjuje tradicionalnu predanost izvođenjem samoinicijativnog iskustva učenja. Obrazovni znanstvenik Johannes Fromme iznio je tezu da slobodno vrijeme ne treba definisati u smislu rada nego učenja. Slobodno vrijeme nudi priliku za sveobuhvatno, senzualno učenje. Ovo učenje nije podređeno radu. Slobodno vrijeme, koje je samo po sebi znak bogatstva i obilja, omogućuje "suvišno učenje" (Fromme 2002, str. 151) kao što je širenje ljudske senzualnosti ili razvoj slobodnog, tj. nadilaženja onoga što je potrebno u okviru zanimanja. „Učenje u slobodno vrijeme“ u tom smislu može biti gotovo neograničeno jer nije vezano ni za što što se može koristiti. To je više proces prisvajanja koji otvara nove mogućnosti za ispunjenje vlastitog života.

3. Pedagogija slobodnog vremena

Pedagogija i obrazovna politika prisiljeni su na preispitivanje. Stoljećima oblikovani protestantskim profesionalnim etosom, danas i u budućnosti morat će se suočiti s pitanjem: obrazovati ih samo za rad – je li to zapravo još uvijek moguće u vremenu kada se ispunjenje smisla života više ne može samo postignuti stručnim radom? Hoćemo li u budućnosti morati živjeti s promijenjenim konceptom obrazovanja? I neće li onda poučavanje izvanprofesionalnih i postprofesionalnih životnih vještina također spadati u ciljeve novog tipa obrazovanja? U budućnosti će ljudi imati više slobodnog vremena za vlastite aktivnosti i zajedničko bavljenje stvarima, više slobodnog prostora za raspolaganje, planiranje i dizajn. Samo prenošenje znanja više nije dovoljno. Potrebno je formulirati nove odgojno-obrazovne ciljeve, razvijati nove nastavne metode - kao odgovor na promijenjene životne ciljeve i navike. Samo kroz novi "obrazovni faktor slobodno vrijeme" uspjeh će cjeloživotno učenje, gdje je učenje zabavno, pobuđuje se interes, izaziva mašta i potiče samostalnost (Opaschowski 1996 str. 51.-72.). Predmet proučavanja pedagogije slobodnog vremena je odgoj u slobodnom vremenu. Smisao pedagogije slobodnog vremena je da pronađe puteve i načine kako će se oslobođeno vrijeme učiniti efikasnim faktorom permanentnog učenja, djelovanja, stvaranja i usavršavanja. Slobodno vrijeme predstavlja faktor emancipacije ličnosti, uslov za rekreaciju i odmor, mogućnost za socijalizaciju i humanizaciju ličnosti, sa važnom funkcijom samovrednovanja i samoidentifikacije pojedinca (Đorđević 2003.). Zadatak pedagogije slobodnog vremena je da usmjerava odgojni rad u slobodnom vremenu kako bi se izbjegli negativni uticaji na formiranje ličnosti, a podstakli pozitivni uticaji.

4. Metodološki okvir istraživanja

Cilj istraživanja je prikupljanje stavova i mišljenja učenika o poimanju slobodnog vremena, roditelja o uticaju slobodnog vremena na razvoj ličnosti mladih kao i ispitivanje trenutnog stanja na teritoriji grada Laktaši o vrstama slobodnih aktivnosti koje mladi praktikuju u slobodno vrijeme i eventualni nedostatak ponude za neke nove aktivnosti.

Hipoteze istraživanja, glavna hipoteza dolazi od pretpostavke da učenici čiji roditelji imaju uticaj na kreiranje slobodnih aktivnosti biraju aktivnosti koje pripadaju tipu društveno ili kulturno zainteresovane omladine. Sporedna hipoteza polazi od pretpostavke da mladi ljudi koji nisu imali priliku da posredovanjem roditelja ili nekog drugog načina usmjeravanja na kvalitetno provođenje slobodnog vremena, provode to vrijeme opušteno i neorganizovano.

Istraživačka tehnika za ovo istraživanje je anketiranje, a instrument istraživanja je online upitnik koji se sastojao iz dva dijela (upitnik za učenike i upitnik za roditelje) putem kojih smo procjenjivali stavove i mišljenja anketiranih.

Populaciju istraživanja činili su učenici i roditelji iz četiri osnovne škole na teritoriji grada Laktaši: JU OŠ „Mladen Stojanović“ Laktaši, JU OŠ „Holandija“ Slatina, JU OŠ Georgius A. Papandreu“ Aleksandrovac, JU OŠ „Desanka Maksimović“ Trn. Upitnik je popunilo ukupno 165 učenika i roditelja.

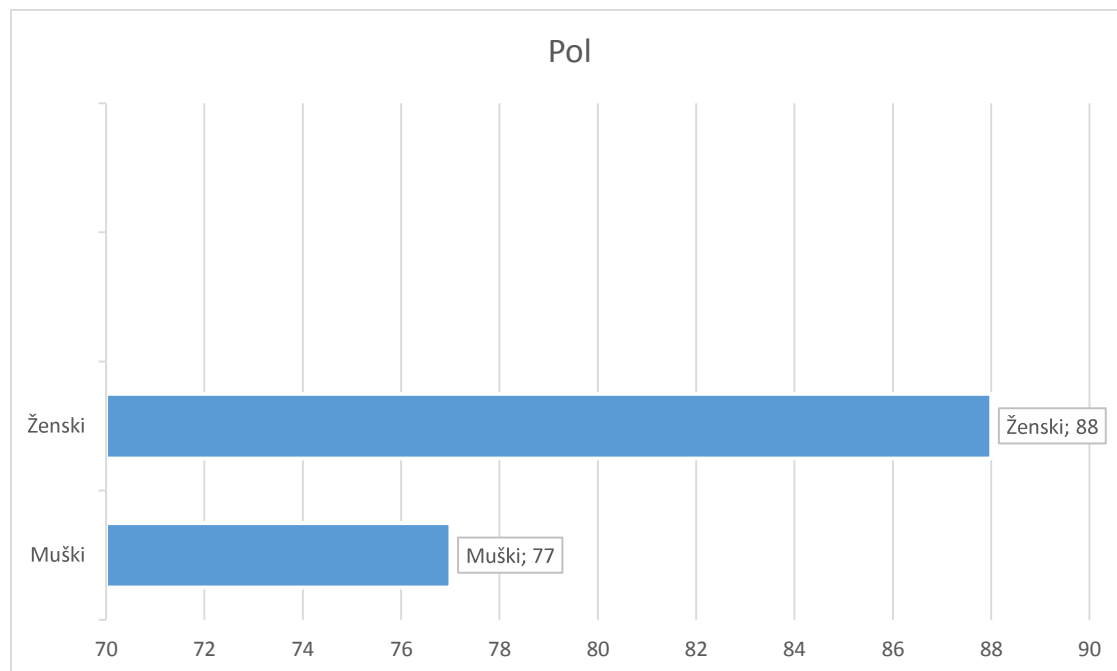
Empirijsko istraživanje provedeno je u maju 2022. godine u četiri osnovne škole na teritoriji grada Laktaši.

5. Rezultati istraživanja

Učenici:

Polazeći od postavljenog cilja istraživanja pokušali smo ispitati uticaj roditelja na odabir slobodne aktivnosti ispitanika, udio mladih koji se u slobodno vrijeme bave nekom vrstom društveno korisne slobodne aktivnosti kao i udio mladih koji još nije opredijelio za neku određenu aktivnost možda čak i zbog nedostatka ponude na teritoriji na kojoj žive. Rezultati istraživanja biće pred

Grafikon 1: Pol učenika.

Analizom odgovora učenika iz četiri osnovne škole dobili smo odgovore od 165 učenika, od čega 88 ili 53,3% ženskih i 77 ili 46,7% muških.

Tabela 1: Poimanje slobodnog vremena od strane učenika.

Šta za tebe znači "slobodno vrijeme"?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Vrijeme oslobođeno od nastavnih obaveza.</i>	15	9.1
<i>Vrijeme koje je oslobođeno od svih obaveza.</i>	37	22.4
<i>Vrijeme koje je samo tebi na raspolaganju i provodiš ga po svom izboru.</i>	113	68.5

Iz tabele 1 vidimo i da jedan određeni broj učenika 37 ili 22,4% smatra da je slobodno vrijeme, vrijeme oslobođeno od svih obaveza. Ova grupa učenika se pravilnom organizacijom i realizacijom slobodnog vremena može uključiti u smislene slobodne aktivnosti, a to prije svega, zavisi od primjene permisivnih metoda. (Dž. Ajanović, M. Stevanović, 2004) u ovu grupu metoda ubrajaju:

- metodu individualnih i grupnih razgovora,
- metodu motivisanja i poticanja,
- metodu objašnjavanja ili interpretacije.

Na pitanje poimanja pojma slobodnog vremena, najveći broj učenika opredijelio se na odgovor koji slobodno vrijeme opisuje kao vrijeme koje je samo njima na raspolaganju i provode ga po svom izboru. Slobodno vrijeme prema načelima korištenja slobodnog vremena na prvom mjestu polazi od načela "slobode", a ono se opet temelji na potrebi uvažavanja slobode u izboru aktivnosti. Uvažavanje slobode u izboru aktivnosti slobodnog vremena temeljni je stav pedagogije slobodnog vremena. Ipak organizatori slobodnih aktivnosti i odgajatelji (ovdje mislimo i na roditelje i školu) imaju zadatak da ponude široke mogućnosti izbora slobodnih aktivnosti a prema načelu "raznovrsnosti" ponuđene aktivnosti moraju se organizovati u različitim područjima kao što je sportsko, radon-tehničko, kulturno-umjetničko i slično. Savjetovanje i usmjeravanje mladih za izbor određenih aktivnosti vrši se po načelu "smislenosti", a to znači da se pri savjetovanju vodi računa da svaka izabrana aktivnost mora imati ljudsko pozitivno značenje i pedagoški smisao.

Tabela 2: Vremenski okvir slobodnog vremena.

Koji vremenski period imaš na raspolaganju za svoje slobodno vrijeme ?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Do dva sata.</i>	35	21.2
<i>Do tri sata.</i>	58	35.2
<i>Do četiri sata,</i>	37	22.4
<i>Više od četiri sata.</i>	37	22.4

Na pitanje o vremenskom okviru za slobodnog vremena najveći broj učenika 58 ili 35,2% odgovorilo je da to iznosi do tri sata. Ovaj vremenski okvir uz pravilan odabir slobodnih aktivnosti je više nego dovoljan za uključivanje u smislene i društveno korisne aktivnosti.

Tabela 3: Način izbora slobodne aktivnosti.

Na koji način biraš slobodne aktivnosti?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Slobodno, po svom izboru.</i>	104	63.0
<i>Usmjeravaju te roditelji.</i>	55	33.3
<i>Biraš neku slobodnu aktivnost zato što su je odabrali i tvoji drugovi.</i>	6	3.6

Na pitanje o načinu izbora aktivnosti za koje se učenici opredjeljuju veliki broj učenika čak njih 104 ili 63,0% izjasnilo se da ih biraju slobodno i samostalno. Ako se poštuje načelo "slobode" "ovo je pozitivan podatak. Ipak, ako se uzme u obzir da se radi o populaciji sa još ne izgrađenim stavovima savjeti i pravilno usmjeravanje škole i roditelja su svakako poželjni. Oni nikako ne bi trebali da budu opterećujući nego pažljivo odabrani i odmjereni i uz poštovanje načela "individualnosti" tako da svaki pojedinac u svojim aktivnostima u slobodno vrijeme ima osjećaj zadovoljstva i ispunjenosti.

Tabela 4: Sadržaji slobodnih aktivnosti.

U slobodno vrijeme najčešće se baviš sljedećim sadržajima ?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Šetam, provodim vrijeme u prirodi.</i>	16	9.7
<i>Pomažem roditeljima u radu kod kuće.</i>	29	17.6
<i>Gledam TV, slušam muziku, čitam, na Internetu.</i>	29	17.6
<i>Družim se sa prijateljima.</i>	36	21.8
<i>Bavim se sportom</i>	37	22.4
<i>Idem u muziču školu, bavim se plesom.</i>	14	8.48
<i>Ostalo.</i>	4	2.42

Aktivnosti kojima se mladi bave u slobodno vrijeme pokazuju da se 51 ili 30,90% mladih bavi aktivnostima koje opisuju društveno ili kulturno zainteresovanu omladinu koja se bavi muzikom, plesom, sportom, a 74 ili 44,84 anketiranih učenika bavi se neformalnim aktivnostima i spada u tip opušteno omladine koji voli da se druži, čita, sluša muziku, provodi vrijeme u gledanju TV emisija ili na Internetu. 29 ili 17,6 % anketiranih izjasnilo se da pomaže roditeljima u radu kod kuće. Budući da se radi o sredini u kojoj se većina domaćinstava bavi poljoprivredom ili ima registrovanu neku od privrednih djelatnosti pretpostavlja se da veliki broj od ovog procenta možemo opisati kao „tehnološki entuzijast“ a karakteriše je zainteresovanost za programiranje ili druge tehnološke aktivnosti koje obavljaju samostalno ili uz rad sa roditeljima.

Tabela 5: Zadovoljstvo ponuđenim sadržajima za slobodne aktivnosti.

Koliko si zadovoljan ponuđenim sadržajima u tvojoj sredini ?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Uopšte nisam zadovoljan.</i>	25	15.2
<i>Zadovoljan sam u manjoj mjeri.</i>	12	7.3
<i>Djelimično sam zadovoljan.</i>	46	27.9
<i>Prilično sam zadovoljan.</i>	37	22.4
<i>Veoma sam zadovoljan</i>	45	27.3

Zadovoljstvo ponuđenim slobodnim aktivnostima iskazalo je 82 ili 49,69% anketiranih što je i očekivano jer na teritoriji grada Laktaši postoji veliki broj sportskih klubova, kulturno umjetničkih društava i drugih organizacija koje nude veliki izbor aktivnosti namjenjenih ovom uzrastu. Uopšte nisu zadovoljni ili su zadovoljni u manjoj mjeri izjasnilo se tek 37 ili 22,42% ispitanika. Neki od njih ili nisu pronašli odgovarajuću i željenu aktivnost ili nisu dovoljno informisani o postojećim aktivnostima.

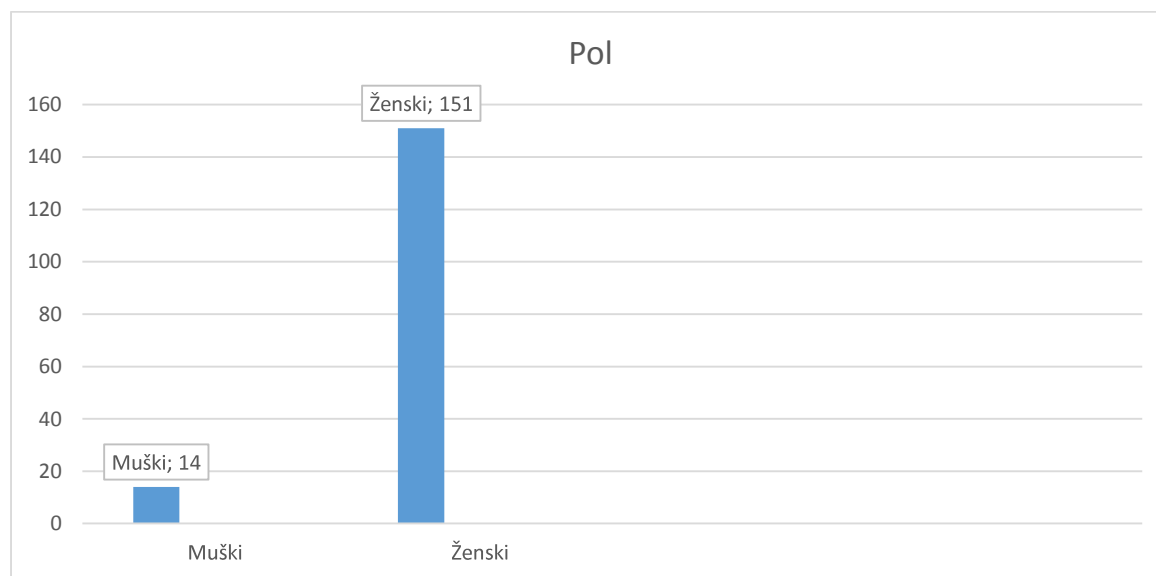
Tabela 6: Nedostatak sadržaja za slobodne aktivnosti mladih.

Postoje li sadržaji kojima bi se bavio u slobodno vrijeme a za koje nema ponude u tvojoj sredini ?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Da.</i>	82	49.69
<i>Ne.</i>	83	50.3

82 ili 49,69% anketiranih izjašnjava se da postoje sadržaji za koje nema organizovane ponude a u koje bi se rado uključili. A na pitanje koji su sadržaji u pitanju odgovaraju da su to, radionice na kojima se uči programiranje, škole plesa, balet, tenis i književne radionice.

Roditelji:

Grafikon 2: Pol roditelja.

Upitnik za roditelje popunilo je 165 roditelja od čega 151 ili 91,5% majki i 14 ili 8,5% očeva. Nadamo se da očevi imaju više interesovanja kada je u pitanju savjetovanje i usmjeravanje djece za izbor slobodnih aktivnosti od interesovanja za popunjavanje ovog upitnika. Prema odgovorima o stručnoj spremi roditelja na upitnik je odgovorilo 79 roditelja sa srednjom stručnom spremom i 86 roditelja sa visokom stručnom spremom.

Tabela 7: Učešće roditelja u izboru slobodnih aktivnosti djeteta.

Slobodno vrijeme Vašeg djeteta i aktivnosti kojima se bavi u slobodno vrijeme		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>prepuštate njegovom slobodnom izboru?</i>	49	29.7
<i>učestvujete u odabiru aktivnosti, usmjeravate ili savjetujete?</i>	116	70.3

Podatak da 116 ili 70,3% roditelja učestvuje u odabiru slobodnih aktivnosti svoje djece, usmjerava ih i savjetuje, pozitivan je samo ukoliko to podrazumijeva i slobodu izbora i odlučivanja i samog djeteta. Zainteresovanost roditelja važna je za uspješno razvijanje mladog čovjeka u slobodnim aktivnostima. Ponekad se ipak događa da pretjerana briga i prevelike ambicije roditelja mogu kod djece izazvati otpor i suprotan efekat. Tek oni roditelji koji uspiju naći granice, načine i mjeru vlastitog uplitanja u slobodno vrijeme svoje djece, mogu računati da ono neće biti izazov i opasnost traženja negativnog identiteta i potvrđivanja za njih. (V. Previšić, 2001.)

Tabela 8: Spremnost roditelja za podršku.

Spremnost ste da na neki način podržite slobodne aktivnosti Vašeg djeteta (plaćate članarine ili vozite dijete na određene aktivnosti?)		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Da.</i>	153	92.7
<i>Ne.</i>	12	7.3

Raduje nas i podatak da se 153 ili 92,7% roditelja izjasnilo da je spremno da na neki način podrži slobodne aktivnosti svoje djece. Djeca koja rastu u porodičnoj sredini u kojoj nije omogućeno ostvarivanje potreba za samostalnošću i slobodom, koja osjećaju da nemaju podršku često ispoljavaju različite oblike asocijalnog pa i delikventnog ponašanja.

Tabela 9: Praćenje uspjeha i zadovoljstva djeteta u okviru slobodnih aktivnosti.

U kojoj mjeri pratite odvijanje slobodnih aktivnosti Vašeg djeteta i uspjeh i zadovoljstvo koje dijete ima baveći se njima?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Uopšte ne pratim.</i>	1	0.6
<i>Pratim u manjoj mjeri.</i>	2	1.2
<i>Djelimično pratim</i>	16	9.7
<i>Prilično pratim.</i>	49	29.7
<i>Pratim u velikoj mjeri.</i>	97	58.8

Čak 146 ili 88,48% roditelja izjasnilo se da prilično, ili u velikoj mjeri prati uspjeh i zadovoljstvo svog djeteta u slobodnim aktivnostima. Dovođenje djece u priliku da saznaju, upoznaju i okušaju razne slobodne aktivnosti i mogućnost uključivanja roditelja pomaže u razvijanju kulture slobodnog vremena.

Tabela 10: Uključenost djeteta u porodične aktivnosti.

U kojoj mjeri je Vaše dijete uključeno u rad Vaše porodice?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Nije uopšte uključeno.</i>	1	0.6
<i>Uključeno je u manjoj mjeri.</i>	61	37.0
<i>Uključeno je u većinu aktivnosti.</i>	103	62.4

Neka istraživanja pokazuju da je uključenost djece u rad porodice u posljednje vrijeme jako mala. Uloga porodice u formiranju stavova, odnosa prema radu i drugim životnim vrijednostima je velika. Stoga nas raduje podatak da je 103 ili 62,4% roditelja odgovorilo da su njihova djeca uključena u većinu aktivnosti u porodici. Stavove prema radu, duhovnom i materijalnom aspektu života mladi ljudi nose iz porodice a to se proteže na obrace ponašanja u toku cijelog života.

Tabela 11: Stepen zadovoljstva roditelja ponudom ponuđenim sadržajima za slobodne aktivnosti.

U kojoj mjeri ste zadovoljni mogućnostima koje se nude u našem okruženju za slobodne aktivnosti djece?		
	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
<i>Uopšte nisam zadovoljan.</i>	26	15.8
<i>Zadovoljan sam u manjoj mjeri.</i>	20	12.1
<i>Djelimično sam zadovoljan.</i>	56	33.9
<i>Prilično sam zadovoljan.</i>	39	23.6
<i>Veoma sam zadovoljan</i>	24	14.5

63 ili 38,18 % roditelja prilično i u velikoj mjeri zadovoljno je ponudom za slobodne aktivnosti njihove djece na teritoriji grada Laktaši. Ovo je nešto manji broj u odnosu na učenike koji su se u 82 ili 49,69% slučajeva izjasnili da su prilično ili u velikoj mjeri zadovoljni. Iako na teritoriji grada postoji i djeluje veliki broj sportskih klubova, kulturno umjetničkih društava i drugih organizacija koje nude veliki izbor aktivnosti namjenjenih ovom uzrastu. Ovo je moguće objasniti činjenicom da teritorija grada podrazumijeva i udaljene seoske mjesne zajednice kojima su urbani centri grada Laktaši, Slatine, Trna i Aleksandrovca ipak udaljeni i zahtijevaju određeni trud i trošak pri uključivanju djece u slobodne aktivnosti. Na pitanje o ponudama koje nedostaju slično kao i učenici i roditelji

odgovaraju da su to, radionice na kojima se uči programiranje, škole plesa, balet, tenis i književne radionice.

Tabela 12: Stavovi roditelja o uticaju slobodnog vremena na razvoj djece i mladih.

	<i>Frequency</i>	<i>Percent</i>
Smatrate li da pravilan odabir slobodnih aktivnosti ima veliki uticaj na razvoj ličnosti djece i mladih pa i na odabir zanimanja?		
<i>Uopšte nema..</i>	3	1.8
<i>Ima u manjoj mjeri.</i>	0	0.0
<i>Djelimično ima..</i>	22	13.3
<i>Prilično ima.</i>	35	21.2
<i>Ima u velikoj mjeri.</i>	105	63.6

Osnovni smisao odgoja u slobodnom vremenu je osposobljavanje mladih ljudi da kulturno i pedagoški provode svoje slobodno vrijeme. Odgoj u tom značenju treba planirati i organizovati na način koji uključuje process sticanja znanja, širi spoznaje, podstiče razvoj sposobnosti, vještina i navika. 105 ili 63,6 % roditelja smatra da pravilan odabir slobodnih aktivnosti ima veliki uticaj na razvoj ličnosti mladog čovjeka.

6. Diskusija i zaključak

Slobodno vrijeme ulazi u sva područja života mladog čovjeka, školsko, porodično, društveno područje. Pedagoško djelovanje u okviru aktivnosti slobodnog vremena mladih organizuje se kao multidisciplinarna aktivnost. Porodica, škola i društvena zajednica snosi veliku odgovornost za socijalizaciju mladih u okviru slobodnog vremena. Za rad u slobodnom vremenu potrebno je opremiti i osposobiti odgovarajući stručni kadar. Neophodno je i osigurati i materijalne uslove za pravilnu organizaciju slobodnog vremena. Društvena zajednica, porodica i škola zajedno sa voditeljima slobodnih aktivnosti čine tim koji za uspješno provođenje slobodnih aktivnosti mladih mora djelovati usklađeno i organizovano. Glavna hipoteza polazi od pretpostavke da učenici čiji roditelji imaju uticaj na kreiranje slobodnih aktivnosti biraju aktivnosti koje pripadaju tipu društveno ili kulturno zainteresovane omladine. Možemo zaključiti da je hipoteza potvrđena ako 146 ili 88,48% roditelja izjasnilo se da prilično, ili u velikoj mjeri prati uspjeh i zadovoljstvo svog djeteta u slobodnim aktivnostima, a 153 ili 92,7% roditelja izjasnilo da je spremno da na neki način podrži slobodne aktivnosti svoje djece. Sporedna hipoteza polazi od pretpostavke da mladi ljudi koji nisu imali priliku da posredovanjem roditelja ili nekog drugog načina usmjeravanja na kvalitetno provođenje slobodnog vremena, provode to vrijeme opuštено i neorganizovano, istraživanje pokazuje da se 74 ili 44,84 anketiranih učenika bavi se neformalnim aktivnostima i spada u tip opuštene omladine koji voli da se druži, čita, sluša muziku, provodi vrijeme u gledanju TV emisija ili na Internetu.

7. Literatura

1. Đorđević, D. (2003). Pedagoški smisao slobodnog vremena. Pedagogija. Beograd: Pedagoško društvo Srbije.
2. Fromme, Johannes/Meder, Norbert (Hrsg.) (2002). *Halbjahresschrift Freizeitwissenschaft: SPEKTRUM FREIZEIT*, 24(I), Schwerpunkt: Informelle Bildung in der Freizeit. Köln: J
3. Hille A., Annegret Arnold und Jürgen Schupp, Freizeitverhalten Jugendlicher: Bildungsorientierte Aktivitäten spielen eine immer größere Rolle, DIW Wochenbericht Nr. 40.2013
4. Krings, F., Bangerter, A., Gomez, V., i Grob, A. (2008). Cohort differences in personal goals and life satisfaction in young adulthood: Evidence for historical shifts in developmental tasks. *Journal of Adult Development*, 15,
5. Livazović, G. Teorijsko – metodološke značajke utjecaja medija na adolescente Život i škola, br. 21 (1/2009.), god. 57., str. 108. do 115.
6. Opaschowski Horst W. (1996) Pädagogik der freien Lebenszeit 51.-72. Lesket Budrich Opladen
7. Pehar-Zvačko, L. (2004) Slobodno vrijeme mladih, Sarajevo
8. Vidulin – Orbanić, S. (2008) Fenomen slobodnog vremena u post modernom društvu. *Metodički obzori*, 3.

ROLE AND IMPORTANCE OF FREE TIME OF CHILDREN AND YOUTH

Abstract: *Free time has great importance in the life of every individual and of the society as a whole, and free time of youth is a significant factor of contemporary education of children and youth. The responsibility for the choice of activities carried out by young people in their free time can in no way be left up to uncontrolled search, or, as it often happens nowadays, to inclusion in activities carried out on a large scale. Young people can often form groups with deviant behaviour. For that reason, the leisure activity of children and youth and pedagogical action constitute a multidisciplinary coordinated activity. With their action and programmes, family, school, associations and clubs have responsibility for helping, referring, counselling and providing meaningful use of free time in various ways. After all, the use of free time in a socially acceptable manner is a powerful tool against various types of adverse behaviour among young people, on the one hand, but it is also a personality development factor on the other hand. The local environment needs to provide as favourable conditions as possible to enable young people to choose their free time activities. The objective of the study is to examine the manner in which young people spend their free time and the degree to which their parents influence the choice of free activities. The study is conducted in the territory of the municipality of Laktaši and it includes a survey carried out among young people from four primary schools aged 11 to 15, as well as their parents. Using a factor analysis of relationships in the answers to the questions on leisure activities within this study, we will classify different types of leisure activities, after which we will determine the correlation between the type of leisure activity and the factor of parental influence on the basis of association with the variable of parental influence on the organisation of leisure activities. The leisure behaviour patterns are divided into activities describing socially or culturally interested youth engaged in music, dancing, sports, and informal activities, i.e. a relaxed type of youth who like to socialise, read, listen to music, spend time watching TV shows or using the Internet.*

Keywords: *free time, social and useful organisation of leisure activities, influence and role of family and the environment on the choice of leisure activities.*